

MILLİYET 16 ARALIK 1970

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ

Güney komşu memleketlerden özellikle İran'dan gelen üniversite öğrencilerinin yanlış bir zihniyet ve siyasetle baskı altında tutuldukları, tam bir fikir özgürlüğünden mahrum yaşamağa zorlandıkları son ayların üzücü olaylarıyla ortaya çıkmıştır. Oysa, Arap ülkeleriyle hatta Orta Asya üniversiteleriyle, Türk bilim, kültür ve sanat çevreleri arasında doğacak yakınlaşmadan ençok kazanan Türkiye olacaktır.

Bilimde dış ilişkilerimiz

AÇIK bir rejim içinde yaşadığımız söylendiğine göre, varlığımızı, geleceğimizi ve milli menfaatlerimizi yakından ilgilendiren her hayati konunun enine boyuna tartışılmasında yarar olduğunu da söyleyebiliriz. Bu açıdan çeşitli yönleriyle dış politikamızda bir istisna teşkil etmez. Dış ilişkilerimizi bilim alanında sağlayan ve sürdüren kuruluşların başında üniversiteler ve bilim kurumları (Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu gibi) vardır. Bu ilişkilerin hem bilim, hem de kültür ve sanat ile ilgili yönlerini düzenleyen, bunlara iyi, ya da yetersiz bir istikamet vermekte olan resmi müesseseler ise birinci planda Dışişleri Bakanlığı Kültürel Münasebetler Genel Müdürlüğüdür.

YAZAN

Prof. Dr. Tayyib GÖKBİLGİN

İstanbul Üniversitesi öğretim üyesi

Üniversiteler kendi öğretim üyelerini üniversiteler kanununun bahşettiği imkanlardan faydalanarak bir yandan bilimsel araştırmalarında ve ilim çevreleri ile temaslarda bulunmak üzere bir seneye kadar varabilen uzunca bir süre için Batı memleketlerine gönderir. Bunun gibi, milletlerarası alanda da düzenlenen ilmi kongre, kollokyum ve çeşitli nitelikteki toplantılara da bütçesinin müsaadesi nisbetinde birer tebliğ veya raporla - hatta hiçbir katkıda bulunmasa bile - katılmak imkanını sağlar. Öğretim üyeleri yardımcılarını da bilgilerini arttırmak ve yetişmelerine hizmet etmek gagesi ile yine kanuni bir hak ve vecibe olarak aynı Batı memleketlerine ve Amerika'ya belirli

bir süre için gönderir, böylece bilim alanında dış ilişkileri temin eder. Bundan beklenen amacın ve faydanın ne dereceye kadar gerçekleşip sağlandığını, memleketin ve hazinenin bunca fedakarlıklarıyla işleyen mekanizmanın Türk ilmine - müsbet ilimlerde veya sosyal ilimlerde - ne derecede bir katkıda bulunup nasıl bir kazanç getirdiğini bir yana bırakalım. Şimdilik, meselenin resmi hükümet makamları ve daireleri ile ilgili cephesini ele almak ve düşüncelerimizi açıklamak istiyoruz.

BATI NE YAPAR ?

Batı milletleri ötedenberi ilmi ilişkileri arttırmak fakat daha fazla kendi dil ve kültürlerini tanıtmak, yaymak amacı ile gerekli ve faydalı gördükleri merkezlerde çeşitli vasıfta enstitüler, kitaplıklar, dil, kültür haberleşme merkezleri lokalleri açmaya ve bunları yaşatmaya, geliştirmeye olağanüstü önem vermişlerdir. Batı milletlerinin yakından uzaktan ilim ve kültür ilişkileri sürdürdükleri diğer batı merkezlerinde bu türlü tesisler olduğu gibi bunlardan bir kısmının sömürge devrine kadar geri götürülebilecek olan geri kalmış ya da az gelişmiş memleketlerde Orta-Doğu Asya ve Afrika memleketlerinde bu tür irili ufaklı müesseseler mevcut olmuştur.

Yabancı arkeoloji enstitüleri ve kitaplıkları gibi daha ziyade hasbi ve sadece ilim gayesi ile kurulmuş tesislerden başka özel okulları ile dillerini öğretmek ve yaymak, kültürlerini tanıtmak ve yaymak böylece kendi milletlerine karşı bir sempati muhiti tanıtmak için de çeşitli kuruluşlara rastlanır. Bunu, milli hisleri, milli gururu yüksek olan kendilerine özgü bilim ve kültürlerine değer veren, inanan, bu değerlerden insanlık ailesine mensup başka halkların ve toplumların da yararlanmasını isteyen her uygar millet için tabii ve normal karşılamak gerekir. Bu alanda aynı yüksek uygarlık seviyesine ulaşmış fakat aralarında az çok sezış anlayış, kültür ve menfaat farkları bulunan çeşitli milletlerin bu konudaki teşebbüslerinden, rekabetinden genellikle bütün insanlık ve uygar dünya elbette faydalanır. Ancak aslında tabii görülmesi, yaptığı kültür hizmetlerinden dolayı hoş karşılanması gereken bu türlü teşebbüs ve gayretlerin bir taraflı değil karşılıklı olması arzu edilmelidir.

Yani bir tarafın her zaman aktif, hareketli, kendi ilim ve kültürünü tanıtmaya, yaymaya isteksiz belki de bunlardan habersiz görünmesi bu uğurda hiç çaba harcamaması çok üzülecek bir vakıadır. Bizim Türkiyemizin de bu ikinci kategoride bulunduğu muhakkak ve aşikardır. Bu bakımdan biz bu noktaya çok önem verilmesi gerektiğine inanıyoruz ve şimdilik burada buna işaret ile yetiniyoruz.

Aynı suretle bütün Avrupa memleketleri, Batı ya da Doğu bloku farkı olmaksızın hepsi Asya, Afrika halklarından olan onbinlerce üniversite öğrencisine üniversitelerinde yer vermiş, imkan hazırlamış, onlara kucaklarını açmış bir durumdadırlar. Siyah Afrika ülkelerinde sömürge devrinde başlayan ve İngiltere, Fransa, Belçika gibi metropol memleketlere yönelen öğrenci akınını istisna etsek bile diğer Avrupa memleketleri de bu uğurda harcadıkları gayretler ve fedakarlıklar karşılığında hatırı sayılacak ve küçümsenemeyecek ölçüde yabancı üniversite öğrencisine sahiptirler.

Bunları genel bilim ve teknik alanlardan başka kendilerine özgü ilim ve kültür potansiyelinden de faydalandırdıkları ve bunlar vasıtası ile de gelecekte dünyanın her

tarafında kendilerine saygı, sevgi ve minnet duyguları ile bir dost ve sempati çevresi hazırladıkları görülmektedir. Türk milleti gibi en eski uygarlık değerlerinin varisi, yüzyıllarca üç kıt'ada geniş ülkeleri ve halklarını egemenliği altına alarak, kendi ilim ve kültür hazinelerini cömertçe bunların emrine ve hizmetine tahsis eden bir milletin bugün bu alanda komşularımız kadar bile bir varlık gösterememesi, gayret harcamaması, üzerinde uzun uzun düşünülecek ve elem duyulacak acı bir gerçektir. Bu konuda özerk olmakla öğünen kendi yetkileri ve imkanlarıyla birçok eksiklikleri giderebilecek bir durumda bulunan üniversitelerimizin geniş çapta sorumlulukları olmakla beraber asıl görev hikmet-i vücutları bu gibi amaçların gerçekleştirilmesini sağlamak olan kuruluşlar yani Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığının ilgili daireleridir. Dar görüşlerden ve sabit fikirlerden kurtularak hazırlanmış objektif ve ülkücü bir planı Bakanlıklara, mensup oldukları hükümetlerin yüksek kademedeki yetkililerine, özellikle İçişleri ve emniyet makamlarına kabul ettirerek bir fikr-i takip ile uygulayamamaları bu konuda en büyük noksanımız ve ızdırabımız olsa gerektir.

Güney komşu memleketlerde özellikle İran'dan gelen ve sayıları mahdut bulunan üniversite öğrencilerinin nasıl yanlış bir zihniyet ve siyasetle baskı altında tutuldukları tam bir fikir ve hareket özgürlüğünden mahrum yaşamaya zorlandıkları son aylarda cereyan eden üzücü ve bir bakıma utanç verici olaylarda görülmektedir.

Böylelikle bu alandaki sayısız eksikliklerimiz teşkilatsız ve hazırlıksız bulunmamız da buna eklenince hiç bir ümide kapılmak mümkün olamamaktadır. Bu yanlış siyaset, bazı hatalı değerlendirmeler, Türkiye'ye tarihi bağlardan ötürü aşırı derecede sempati besleyen ve hayırhah davranış içinde bulunan bir kısım sosyalist memleketlerden (Macaristan, Polonya, Çekoslovakya, Romanya gibi) staj yapmak ya da bilgisini arttırmak maksadı ile gelmek isteyenlere de haşın bir şekilde uygulanmaktadır. Bundan bir süre önce Krakowi üniversitesinde Türkoloji öğrenimi yapan Türk dil, edebiyat ve tarihini öğrenmeye büyük bir aşkla gönül veren Polonyalı bir öğrenci dikkati çekmişti. Ama Türkiye'ye gelmesine burada bir imkan sağlanmasına, hatta vize almasına yardım edememenin azabı içinde hissetmişim kendimi. Bizim üniversitelerde aynı maksatla bir şeyler öğrenmek için o memleketlere gitmek isteyenlere de aynı zorlukları maalesef bol bol gösterilmekte, oraya gideceklerin hemen kötü yollara sürükleneceği evhamı zihinlerde yaşatılmaktadır. Bugün Fransa, Almanya, İngiltere, Amerika ve her türlü politik eğilimi taşıyan memleketlerle bahis konusu ettiğimiz sosyalist ülkeler arasındaki ilim ve kültür mübadelesinden, sıkı ilişkilerden belki de haberi olmayan resmi makamlarımızın dünya şartları ve gidişatını daha iyi anlamaları ve değerlendirmeleri gerekir.

Diğer yandan, daimi dış temsilciliklerimizin, kültür ataşeliklerimizin Türkiye'yi, Türk milletini buldukları memleketlerde temsil ettikleri, bizi iyi ya da yanlış tanımlarında, sevmelerinde büyük amel olacakları, iki memleket ve iki toplum arasında anlaşma ve yakınlaşmayı sağlayacak ve kolaylaştıracakları düşünülürse bu örgütleri güçlendirmek ve verimli bir hale getirmek zorunluğunda bulunduğumuz da kendiliğinden anlaşılır.

Osmanlı İmparatorluğunun ve yüzyıllarca üç kıt'aya hakim bir milletin varisi olarak hala elimizde birçok imkanların bulunduğunu bilmemiz, fakat bundan yararlanmazsak kayıbımızın büyük olacağını düşünmemiz lazımdır.

DIŐA AÇILALIM

Bizi sevmedikleri, hakkımızda genellikle iyi düşünceleri olmadığı sanılan bir kısım Arap milletlerinin, müslüman kardeşlerimizin Şam, Beyrut, Bağdat, Amman gibi merkezlerinden başlayarak, bizi sevdikleri saygı ve sevgi duyguları ile bize bağlı oldukları bilinen Cezayir, Tunus, Trablus gibi merkezlerde , hatta tarihi bağlarımız bulunan Habeşistan ve müslüman Afrika memleketlerinde ülkücü temsilcilerimiz vasıtası ile Türk bilim ve kültür varlığını hakkıyla göstermemiz , tanıtmanız, dillerini ve kültürlerini öğrenmek suretiyle de bu memleketleri manen bize bağlamaya çalışmamız hem milli bir görev hem de insanlık yararı olacaktır.

Aynı şekilde geniş bir milliyetçilik ve uygarlık anlayışı için de kardeş Türk memleketlerinin Üniversiteleri bilim, kültür ve sanat kuruluşları ile sıkı samimi ilişkiler kurmak , bunun yolları ve vasıtalarını artık aramak zamanı gelmiştir kanısındayız.

Tebriz, Baku, Taşkent , Kazan, Kırgız ve benzeri Üniversiteler ve ilim kültür kuruluşları ile hem Üniversiteler olarak ve hem de daha yetkili ve sorumlu resmi makamlar olarak bir an önce bu alanda işbirliği anlayışı kurmak en büyük ve mühim bir ihtiyacımız olsa gerektir. Bundan elde edilecek fayda ve kazançlar sayılmayacak kadar çok olacaktır.